

Skånes Vapenhistoriska Förening

Sept. 1968.

M E D D E L A N D E

n:r 83.

Skånes Vapenhistoriska Förening avhåller ordinarie sammanträde fredagen den 3 oktober 1969 kl. 19.00. Samling utanför Nya Kommendanthuset vid Malmöhus, där intendent Frans Karlsson demonstrerar de militärhistoriska samlingarna under en tid av ungefär en och en halv timma.

Kl. 21.00 sedvanlig supe i Riddarsalen på Malmöhus.

Föranmälan till måltiden måste som vanligt ställas till klubbmästaren Gösta Håkansson, Verkst. Dir. för Malmö Kongressbyrå, antingen skriftligt under adr. Skeppsbron 2, 211 20 Malmö eller telefonledes till kontoret 040/32560 eller bostaden 040/58778. Sista anmälningdagen den 30 september.

GLÖM EJ ANMÄLAN TILL MÅLTIDEN !

Vårsammanträdet.

Fredagen den 25 sistlidna april avhölls sedvanligt sammanträde denna gång på Kulturhistoriska Museet i Lund, där museets konservator Fred Allik skulle demonstrera museets konserveringsanläggning. Ordf. Gad Rausing hälsade Konservator Allik och samtliga närvarande, bland vilka även vår korresponderande ledamot stadsantikvarie Ragnar Blomquist var närvarande, hjärtligt välkomna, och överlämnade ordet och ledningen till konservator Allik. Under hans sakkunniga ledning besågs hela den stora konserveringsanläggningen. Vi fingo se hur oerhört rostiga jordfynd av järn och vapenföremål iden Lundensiska jorden såväl som andra metallföremål, textilier och läderfragment från tidig medeltid fingo genomgå sina "bad" och behandlingar och huru dessa sedan sågo ut efter verkställd konservering. Icke minst intressant var att se hur t. ex. textilier och läderfragment även kunde få tillbaka sin ursprungliga färg. Docent Blomquist tidsbestämde föremålen.

Ordf. tackade konservator Allik för den högtintressanta demonstrationen. Sammanträdet avslutades med en gemensam måltid på museeirestauranter.

Den interskandinaviska vapenhistoriker kongressen i Köpenhamn.

Den interskandinaviska vapenhistoriker kongressen som egentligen skulle ägt rum förra året gick nu av stapeln sistlidna 10, 11 och 12 maj. Till denna hade infunnit sig nära 150 medlemmar från de 4 vapenhistoriska sällskapen i Danmark, Sverige och Norge, nämligen Våbenhistorisk Selskab i Köpenhamn, Svenska vapenhistoriska sällskapet i Stockholm, Skånes vapenhistoriska förening i Malmö samt Norsk våpenhistorisk selskap i Oslo. Första dagen öppnades kongressen på Tøjhusmuseet i Köpenhamn av det danska sällskapetets president Jörgen, greve Ahlefeldt-Laurvig, som hälsade de närvarande välkomna samt av Tøjhusmuseets direktör, dr. phil. Arne Hoff, som gav en kort orientering av museet och dess framtidsplaner. Sällskapetets protektor H K H arveprins Knud med prinsessa ärade kongressen med sin närvaro.

Därefter hölls korta föredrag av överinspektör Finn Askgaard om pistoler och samtidigt demonstrerade ett förnämt urval från Tøjhusmuseets samling, samt av museiinspektör Niels Saxtorph om harnesk och slutligen av museumsinspektör Inga Flemming Rasmussen om Dannebrogen.

Därefter äts stor dansk frukost (lunch) bestående av "det store kolde bord" under gemytlig samvaro.

På eftermiddagen besöktes Nationalmuseet där gästerna hälsades välkomna av riksantikvarien, professor Gloob, Först talade museumsinspektör Henrik

Trane om Luristanbronserna från sina utgrävningar i Iran varefter han och överinspektör Marie-Louse Buhl demonstrerade museets rariteter på detta område.

Därefter höll museumsdirektör dr Bruno Thomas från Waffensammlung des Kunsthistorischen Museums, Wien, om restaureringen i Wien av de vapen, som blev skadade vid översvämningen i Florens 1966 och visade färgbilder av dessa. Slutligen kåserade kammarherre, Gregers, Greve Ahlefeldt-Laurvig-Bille om insamling och försök och registrering av ekvatorialafrikanska vapen. Efteråt visades speciellt utvalda afrikanska vapen.

Aftonen var fri för privata besök hos samlare.

På andra dagen startade bussturerna tidigt på morgonen till Nordsjälland och Helsingör via den vackra Strandvejen. I Helsingör besöktes slottet Kronborg med sina samlingar. Slottets kommandant överste Haarbye-Hansen hälsade välkommen och gav en kort orientering om slottet och ledde rundgången även genom de gamla bastionerna. Vi förflyttades sedan med våra bussar till den militära skjutbanan i Hellebäcksgård, där intressanta skjutningar med vapen från 1600-1700-talet utlånade av Tøjhusmuseet skedde. Skyttar iklädda tidstrogna uniformer sköto alla prick på en uppställd måltavla. Finn Askgaard ledde dessa skjutningar.

Därefter äts dansk frokost på Esrum Kro varefter dagens besök avslutades på Frederiksvärks krutfabrik och museum. Kanonexperten Egon Eriksen visade

På aftonen ägde den stora festmiddagen rum på Sjöofficersföreningen på Christianshavn. Festklädda damer och herrar med H K H arvprins Knud med prinsessa i spetsen intogo sina bestämda platser. Sällskapetets president

Jörgen, greve Ahlefeldt-Laurvig hälsade Prinsparet och samtliga närvarande välkomna. Under middagen hölls tal av vice ordf. i Svenska vapenhistoriska sällskapet fil. lic. Harald Nilsson, av vice formannen Harald Uggen i Norsk våpenhistorisk selskap samt av ordföranden fil. dr. Gad Rausing. Vidare höll dr. phil. Bruno Thomas från Wien på engelska ett känslösamt tal till Våbenhistorisk selskab och Danmark, som oerhört uppskattades. Det var en mycket angenäm afton då gamla vapenvänner från de tre nordiska länderna träffades och utbytte gamla minnen från från

flydda sammanträffanden.

Tredje dagen besöktes Rosenborgs slott med sina kungliga samlingar som förevisades av museumsinspektör Gunnar Boesen. Därefter besöktes Holmen, där de besökande hälsades välkomna av kaptenlöjtnant H. Schirholm där Spantelbyggnaden och Bohlendachhuset med sin marinsamling demonstrerades

av materialförvaltare Viggo Topsoe- Jensen.

Kongressens sista besök gällde Örlogsmuseet i Nikolaj kyrka som demonstrerades av museiedirektör B. v. Munthe af Morgenstjerne, varefter Sällskaps president i ett tal avslutade kongressen.

Som slutomdöme kan sägas (av undertecknad, som deltaget isamtliga kongresser från deras start) att den varit givande och väl planerad samt att den rent organiserat sett varit en fullträff. Jag tror att dessa gemensamma vapenhistoriska skandinaviska kongresser fortfarande har sin givna betydelse både vapenhistoriskt sett och icke minst för det kamratliga umgängets

och personliga vänskapen mellan Nordens vapenhistoriker och vapensamlare.

Svårigheten i fortsättningen är ett påväxlande program, som icke är bara ständiga upprepningar från kongress till kongress. Då det nästa gång är Skånes vapenhistoriska förenings tur att ordna nästa gemensamma kongress

har styrelsen god tid på sig att utforma ett program som kan giva våra skandinaviska brodersällskap något av värde.

J. Folke Herrström.

I N M E M O R I A M.

Filip Rasmusen död.

Skånes Vapenhistoriska Förenings äldste medlem f. lantbrukaren Filip Rasmusen, Odåkra, har avlidit i en ålder av 82 år. Han ingick i vår Förening 1945. Sedan sin ungdom vapenintresserad har han med åren samlat en stor förnäm vapensamling, huvudsakligen blankvapen. I denna samling finnes många rariteter av såväl utländska som svenska värjor, bland de senare även flera olika karolinska vapen. Han var också en god kännare av vapen, och det var ett nöje att höra honom tala om sin samling. Under sin krafts dagar var han en flitig besökare på våra sammanträden och utflykter. Vännen Filip var en komplativ och stillsam man, som skaffade sig många vänner i vår krets. Icke minst undertecknad fann i honom en sann och trogen vän, och sent skall vi glömma honom. Vila i frid, Broder !

J. Folke Herrström.

De afrikanska " stridsyxorna "

Vid en titt i auktionskataloger över exotica observerar man snart, hur ofta termen "afrikansk stridsyxa" eller "negerstridsyxa" dyker upp. Utrycket bör tagas för vad det är värt. Det afrikanska typgalleriet av yxor är stort, men de äro icke stridsvapen, framför allt inte hos negerfolken. Att yxan spelar en stor roll i den afrikanska etnografien är klart, och det är inte av en händelse som en med en hacka korsad yxa ingår i Gambias statsvapen.

Negerfolkens vapen utgöres särskilt av spjut, båge och kniv, alltså jaktvapen i första hand. Järney är dåligt i Afrika, smideskonsten i äldre tider ganska primitiv och ett järnföremål fick därför ofta säregna former, det skulle i det aktuella fallet tjäna som verktyg, redskap och vapen i ett Yxhuvudet utföres emellertid även i brons, koppar, mässing och rent av i plåt. Inläggning i koppar och streckornament pryda ibland yxan. Huvudet fästes vid skaftet, som mycket ofta är rakt, smalt och tämligen långt, vid en tånge, som vikes in mot skaftet som en säkring. Yxhuvud med hål på skaftet äro sällsynta. Vinkeln huvudets längdlinje - skaftet är ofta 40°. Såväl denna vinkel som fästemetoden klargör, att yxan mest skall användas för enklare arbeten, barkning, kvistning, urholkning av trädstammar, till kanoter, båtar och trummor, styckning av villebråd och lik-

mande. Givetvis kan ett sådant redskap också användas i strid, men att kalla det för "stridsyxa" är överdrivet.

Något annorlunda ligger det till i norra Afrika och då framför allt i Egypten, där yxan verkligen varit ett stridsvapen. På drottning Hatshepsuts gravtempel från 1490 f. Kristus i Deir-el-Bahri finnes bilder av soldater med yxor med huvud sannolikt av koppar och rakt skaft nedåt i en platta. Denna karakteristiska avslutning av skaftet återfinnes i dag på de s.k. Kassai-yxorna. Dessa äro förhållandevis ofta utbudna på auktioner, men mestadels i form av kultobjekt. Skaften äro klädda med tunn kopparplåt, orm eller ödleskinn och svälla upp till en bubbla just där huvudet passats in. Genom att eggen förenas med skaftet genom länkar, 3-5 stycken, ibland spiralfletade ibland med insmidde ansikten, och genom att den mellersta länken genom eggpartiets konvexa form blir längre än de övriga få yxan en dålig balans. Den är inte i detta utförande annat än en prydnad och en sittande hövding tog emot denna yxa med eggen vänd framåt och med skaftplattan stödd mot låret ovanför knäet. Typen återfinnes ibland i enklare utförande, utan länkar och med träskaftet oklätt och är då naturligtvis bättre balanserad och användbar som verktyg - och gärna för mig som vapen.

De insmidde, ofta rustikt utformade ansiktena växla i antal, men typiskt är, att 5-länkade yxor få ett med två överskjutande tiotal. ex. 42, 52, 102. Det senare är ett oslagbart rekord(?) på en tämligen ny yxa, mycket tung och helt omöjlig att använda till något praktiskt ändamål.

Den som just närmare vill studera den afrikanska yxan, eller rättare sagt negeryxan - hänvisas till C.C. Widstrands 1958 i Uppsala försvarade gradualavhandling "African axes". Illustrationerna äro kanske inte de allra bästa och kultyxorna hos BaKete, BaLuba, BaSelenge, BaTebela behandlas ganska stuvmoderligt.

Låt därför det överdrivna "stridsyxa" försvinna ur vokabulären och använd den term, som är den riktiga "afrikansk yxa". I ett kartotek bör då även stammen, inom vilken den påträffas, användas.

Smideskonsten är dessutom på upphällningen. Europeiska yxor importeras - handelssituationerna gävo redan för länge sedan signalen. Visserligen hade man ibland något så när genom omsmidning ge den nya yxan den "gamla" formen, men snart upptäckte man den europeiska formgivningens och kvalitets överlägsenhet. Smeder, en gång den högst ansedde i byn, gav upp sitt gamla yrke och det afrikanska smideskonsthantverket går snabbt samma väg som träsnideriet redan börjat beträda, inhemska fabriker för verktyg ha uppstått, där turister och inte längre samlare n och forskaren kan för en billig penning inköpa en "äkta" stridsyxa från Komgo eller en lika "äkta" dansmask från Guinea.

Hartvig Fleege.

Vapenhistoriska notiser.

Ny chef på Kungl. Armémuseum. Sedan förre styresmannen docent Heribert Seitz avgått från sin post har till hans efterträdare utsetts intendenten på Marinmuseet i Karlskrona fil. lic. Olle Cederlöf. Innan han tillträdde posten som chef på Marinmuseet har han tjänstgjort på Malmö Museum. Under sin tjänstgöring på Marinmuseet har han utvecklat detta till ett modernt och mycket sevärt museum. För oss i Skånes Vapenhistoriska Förening är Olle Cederlöfa förnäma utnämning en källa till stor glädje och stolthet, då det just i vår Förening han tagit sina första steg som vapenhistorisk forskare och författare. Han har bl.a. utgivit det vapenhistoriska arbetet "Historiens plogbillar", som utkommit i flera upplagor och för övrigt är tillägnat Skånes Vapenhistoriska Förening. Han ingick redan invigningsåret 1940 i vår Förening, där han även varit styrelseledamot samt för sina förtjänster utnämnd till Korresponderande ledamot. Då vår styrelse redan har gratulerat Olle Cederlöf till sin nya tjänst. vill även undertecknad som gammal personlig vän och kamrat framföra min personliga gratulation.

J. Folke Herrström

Aven på Kungl. Livrustkammaren har byte på chefsplatsen skett, då fil. dr. Brynolf Hellner efterträtts av fil. lic. Åke Meyerson. Åke Meyerson har förut för flera år sedan tjänstgjort på Livrustkammaren och som vapenhistorisk författare och forskare från trycket utgivit de vapenhistoriska arbeten "Vapenindustrierna i Arboga inder äldre Vasatid" samt "Läderkanonen från Tidö i Livrustkammaren".

Vi gratulera den nye överintendenten och hoppas att vi med honom få lika gott samarbete som med företrädarna framlidne dr Torsten Lenk och senast med dr Brynolf Hellner.

J. Folke Herrström

Skånes Vapenhistoriska Förenings ordf. fil. dr Gad Rausing har utnämmts till Korresponderande ledamot av vårt brodersällskap Svenska Vapenhistoriska Sällskapet i Stockholm. Vi gratulera.

Styrelsen har beslutat att till sammanträdet den 7 nov. försöka få till stånd ett försök till en liten vapenauktion, i likhet med vad som gjordes i början av Föreningens arbete. Därför uppmanas medlemmar, som hava dubletter av vapen eller eljest vill till Föreningen överlåta sådana i och för auktionering. Var god till sekreteraren ingenjör Gustav Sandelin Duvhöksgatan 1, 214 60 Malmö, lämna upplysning härom.

Styrelsen har också uttryckt önskemålet att samtliga medlemmar till sekreteraren insända uppgift på det samlarintresse som vederbörande har samt arten av de vapenslag som samlingen omfattar. Vi önskade detta så fort som möjligt och för det kartotek som skall uppsättas.

Sätt omedelbart i gång !

Styrelsen undersöker möjligheten att företaga en vapenresa med buss under ledning av vice ordf. Kapten Hartvig Fleege, genom Holland, Belgien, Frankrike och Tyskland i och för besök på vapenmuseer. Priset kan kanske bli under 500 kr och avser cirka en veckas tid. Då Fleege är en van reseledare, som liksom Carl XII:s generalstabschef Gyllenkrok "kände vägarna" känner han såväl vägarna som var vapnen finns. Mera härom senare.

J. Folke Herrström.

Nyintagna medlemmar :

Herr Bo Kenneth Hylander, Lantvärnsgatan 13, c, 252 57 Målsångborg.

Herr Birger Nilsson, Grönvägen 15, c.

(Lars-Olle Svensson)

232 00 Arlöv, (Lars-Olle Svensson)

Byggmästare Curt Mildner Bredgatan 17, 222 21 Lund. (Återinträde)

Direktör Knut Hedberg, Getgatan 23, 216 14 Malmö (Återinträde)

Redaktör J. Folke Herrström, Malmö.